

Hodnoty

Vezmeme-li vážně onu vazbu každé „hodnoty“ na lidskou aktivitu, musíme z toho vyvodit náležitě důsledky pro analýzu struktury lidské akce. Každá (lidská) akce má především transitivní charakter, tj. děje se, má určitý průběh, který má svůj počátek a konec. Ale to platí o každém událostném dění; akce je navíc charakteristická svou transgresivitou, tj. svým zaměřením na něco, co překračuje její vlastní dění a tedy i její konec. Obvykle jde o nějakou „předmětnou“ (resp. předmětnou stránku mající) skutečnost, která ovšem není součástí ani složkou akce, ale která má být nějak zasažena, uchopena, pozměněna, zapojena do nových souvislostí atd. Touto poslední formulací jsme však – nevědomky a nechtěně – pokryli a zakryli důležitý typ souvislostí, který je třeba odlišit od běžných. A to jsou právě souvislosti resp. vztahy k tomu, co (ještě) není a co v budoucnosti nebude prostým reliktem toho, co už nyní jest (nebo dokonce toho, co bylo, což ovšem vyjde nastejno, protože i to, co – právě – jest, velmi rychle pomíjí a přechází v minulost), ale právě naopak k tomu, co z toho, co bylo a jest, ani jinak než pouhou setrvalostí „nevyplyvá“. Zde nám může přijít na pomoc třeba Brochovo rozlišování cílů konečných a nekonečných, ale jen jako částečný a provizorní pokus o řešení.

Když tedy analyzujeme (lidskou) akci, najdeme v ní vždycky pozitivní nebo negativní (a nejčastěji obojí v různých ohledech a na různých rovinách) vztah k tomu, co není, nejen k tomu, co (nezávisle na samotné akci) „jest“. Chyba a omyl celé dosavadní evropské myšlenkové tradice, počínající ve starém Řecku, spočívá v tom, že toto „ne-jsoucí“ je jako problém smeteno pod stůl, protože je prostě pokládáno za „nic“ a budoucnost sama je považována za toto nestrukturované, žádný smysl ani význam nemající „vnitřně“ homogenní „nic“. Právě takto můžeme také charakterizovat tradiční západoevropskou metafyziku – nebo, jak se lze přesněji vyjádřit, „předmětné“ či „zpředměťující myšlení“. Navrhují, abychom napříště důsledně odlišovali vztah (lidské) akce k předmětům resp. k předmětné stránce různých skutečností – a nazývali jej transgresivním – od jejího vztahu k nepředmětným a zejména nezpředmětnitelným skutečnostem (eventuelně takové stránce konkrétních skutečností), kterému budeme říkat transcendentní (což nemá znamenat nic jiného než transcendující). Zde snad sluší připomenout, že v kořenu latinského termínu je „scando“, což znamená „šplhati“, tedy aktivitu. Pokud snad budeme chtít mluvit o „transcendentních skutečnostech“, pak pouze v tom smyslu, že „přístup“ k nim se otevírá pouze v transcendentní (= transcendující) složce lidského přístupu, tedy určitého typu či složky lidské aktivity. A ten se bytostně liší od pouhé transgrese, protože docela zásadně, principiálně nepřipouští onen „násilnický“ charakter uchopování a pojímání (zajímání) toho, k čemu se vztahuje jako ke svému „předmětu“.

(ad: Barcelona '93; Berlín, 13. 1. 1993)